

М. Г. МАРУНЧАК

# КАНАДІЙСЬКА ТЕРЕБОВЛЯ

Вінніпер

1964

Канада

ЗАГАЛЬНА БІБЛОТЕКА  
"У К Т"

**M. H. MARUNCHAK**

# **CANADIAN TEREHOWLA (TREMOWLA)**

**THE SITE OF THE FIRST UKRAINIAN CHURCH SERVICE**

**Winnipeg**

**1964**

**Canada**

**GENERAL LIBRARY  
" U K T "**

**М. Г. МАРУНЧАК**

# **КАНАДІЙСЬКА ТЕРЕБОВЛЯ**

**МІСЦЕ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СЛУЖБИ БОЖОЇ В КАНАДІ**

**Вінніпег**

**1964**

**Канада**

**ЗАГАЛЬНА БІБЛІОТЕКА  
“У К Т”**



**Отець Нестор Дмитрів**  
**Перший український священник в Канаді.**

**Rev. Nestor Dmytriw**  
**The First Ukrainian Priest in Canada**

## Introduction

Historical research shows that the Rural Municipality of Dauphin and particularly its Northern part, North-West of Valley River, Township 26, Range 20 West is a historical site for the Ukrainian Canadians. The area of the Trembowla (Terebowla) School S.D. No. 1040 is the precise location where the first Ukrainian immigrants settled in the Dauphin area. Under the leadership of Wasyl (Basil) Ksionzyk the first group of settlers arrived here in Sept. 1896. There were: I. Sytnyk, I. Geryluk, J. Pawlicky, P. Perchaluk, I. Nizalowsky, and P. Bashchak. In December of the same year the second group of Terebowla settlers arrived: I. Nimetz, H. Staranchuk, P. Huska, M. Gadzosa, I. Lozynsky, M. Yasinchuk, and P. Cherwinsky. This became the nucleus of a prosperous Ukrainian colony which was named Trembowla (Terebowla), P.O. Rigby, Manitoba. In April 1897 the colony numbered 15 families. The leader of this colony was W. Ksionzyk, a capable organizer and a natural leader. He soon acquired working knowledge of the English language and acted as interpreter and land guide for new arrivals, assisting Immigration Department in locating the settlers. In August 1897 the colony numbered 300 Ukrainian families which expanded into the present municipalities: Rural Municipality of Dauphin, Gilbert Plains, Ethelbert and Mossey River. Arrival of Ukrainian immigrants, especially from Bereziw by Kolomyja and Hleshchawa, Terebowla, West Ukraine, augmented considerably the settlement in May 1897 and the following months. At that time were established or enlarged, Ukraina, Kosiw, Ethelbert, Kolomyja (Venlaw), Wolkiwci (Mink Creek), Keld, Lemberg, Mountain Stream, Sifton, and others. From such beginnings Ukrainian flavor was imparted to the prosperous Dauphin area.

On the farm of W. Ksionzyk first Ukrainian priest in Canada, Rev. Nestor Dmytriw, who arrived from the U.S.A., celebrated the first Ukrainian Catholic Mass on April 12, 1897. The same day the congregation crossed the Drifting River and erected a wooden cross atop the hill on the farm of I. Geryluk. They called it "The First Ukrainian Cross of Freedom in Canada." On August the 8, 1897 the first cemetery (Holy Trinity Cemetery) was blessed by the same priest

on the farm of M. Hupalo. In September 1897 the first Ukrainian chapel was built and blessed by Rev. N. Dmytriw on Sept. 12. In the fall of the same year Terebowla settlers organized the first private school in the district which was conducted by Ivan Negrich. Official school "Trembowla School S.D. 1040" was created by By-law No. 54 of the Rural Municipality of Dauphin on Dec. 21, 1899. This sequence of events has historical value not only for the district of Dauphin and Manitoba but also for the all Ukrainians in Canada.

This publication portrays vividly the many facets of pioneering life experienced by Ukrainian settlers of this district. Mrs. Tekla Ksionzyk - Stanko, Mr. Oleksa Ksionzyk, Mr. Maxim Stanko, Mr. W. Nizmetz, Mr. M. F. Szewczyk, Mr. J. Sarchuk and Mr. I. Pip contributed to this publication a great deal. The Public Archives in Ottawa and the Archives of the Department of Education helped us to establish the historical facts and places. To those who were of assistance to us we express our sincere thanks. Special acknowledgement is due Dr. V. J. Kaye-Kysilewsky in Ottawa and Mr. M. A. Negrich, Dauphin-Winnipeg.

The map of the Rural Municipality of Dauphin on the page 38 would be a useful guide to those who are interested in and have value for the historical sites of Canada.

**The Publishers**

## ТЕРЕБОВЛЯ В МАНІТОБІ

Перші українські поселенці в Канаді, підкорюючи собі канадійські степи на заході та розводячи оселі, старались не тільки задержати свою релігію, культурні питоменності, свої звичаї й обичаї, принесені з рідних земель, але теж намагались надати своїм оселям назви, що мали символізувати їхній п'єтизм до рідного, історично-минулого, землі та великих постатей. Наслідком цього постали такі назви, як Україна в Манітобі, Новий Київ в Алберті, Буковина й Дніпро в Саскачевані, Зелений Клин й Мазепа в Алберті, Хмельницький в Манітобі, Шептицький в Алберті та Шевченко й Шашкевич в Манітобі.

Подібно постала назва оселі Теревовля в Манітобі, недалеко Давфину, що мала нагадувати своїм жителям столицю князя Василька Ростиславича, який з братами Володарем та Рюриком був основоположником Галицького Князівства і вславився великою відвагою та патріотизмом. На склоні одинадцятого й початку дванадцятого століття Теревовля (в народній вимові теж Теревовль, Трємбовль і Трємбовля) була столицею удільного князівства, що чепурно зі своїм замком була розположена над річкою Гнізною на Поділлі та своїм престижем намагалася дорівняти таким українським столицям, як Київ, Львів, Перемишль, Галич, Володимир. В новішій добі Теревовля жила тільки славою минулого, рівняючись своєю величиною до численних українських повітових чи районних осередків. Перед Другою світовою війною ця колишня столиця начислювала коло 12,000 населення, а свідком її славного минулого були руїни княжого замку.

Канадійська Теревовля, порівняльно до українського поселення в Канаді, належить до первісних "княжих" осель, як зрештою і її праматір в Україні. Постала вона в 1896 році, саме тоді, коли то легальна поселенча акція українців в Канаді завдяки д-рові О. Олеськовому прибирала на силі з кожним роком. В 1896 році назвою Теревовля (чи Трємбовля) означувано цілу околицю у просторі Drifting й Valley River на північ від містечка Давфин, що саме тоді начислювало тільки

517 мешканців. Сьогодні назвою Теревовля (Трембовля) означають школу, що під такою назвою проіснувала від 1897 року аж до наших днів та стоїть під реєстраційним номером манітобського міністерства освіти “№ 1040”.

В початках своєї історії канадійська Теревовля видніла на мапі та урядових реєстрах як місцевість, а з писаних документів того часу часопис “Свобода” в ЗДА згадує про неї тільки як “Руська колонія Теревовля” (13. 5. 1897), а о. Н. Дмитрів, описуючи цю місцевість в “Канадійській Русі”, у своїх подорожних споминах називає її “наша кольонія Теревовля” (гл. стор. 13, 18, 52). Сьогодні Теревовля є тільки одною з чотирнадцяти шкільних округ в “Rural Municipality of Dauphin”, що заселена в 80 відсотках українцями. Округа ця, як тисячі інших шкільних округ в Канаді, нічим не замінна, але як українська оселя “колонія” Теревовля, перша з перших в Манітобі, криє в собі дещо історичного та дорого кожному українцеві.

З оселею Теревовля (Трембовля) в’яжеться тісно ім’я Василя Ксьонжика, колишнього жителя Теревовлі в Україні, а пізніше, від 1896 року, українського поселенця в Канаді. Це йому, його патріотичному розумінню, організаційному хистові та твердій наполегливості завдячують українці цю назву в Манітобі.

## РОДИНА КСЬОНЖИКІВ

З ім’ям Ксьонжиків автор рядків зустрівся при досліджуванні документів, метрик народження, хрещення та вінчання, що знаходяться при римо-католицькому костелі “Immaculate Conception Church” при вулиці Австин у Вінніпегу. Доцільним згадати, що це перша католицька церква, до якої належали католики всіх етнічних груп при кінці минулого століття. Інших католицьких церков у Вінніпегу, з винятком “St. Mary’s Church”, не було. Значно пізніше, бо щойно в 1899 році, відокремились від цієї церкви поляки та українці, опісля німці, чехи, словаки й інші національності.

Серед повні різних слов’янських імен в актах та книгах згаданої церкви ім’я А. Ксьонжика нічим не промовляло. В реєстрах церкви “Holy Ghost” серед численних українців був теж зареєстрований “Александр Ксьонжик”. Пізніше ім’я цієї людини видніє серед піонерів Парафії св. Миколая, точніше — Парафії св. Володимира й Ольги. Такий шлях “церковної мандрівки” українського піонера зацікавив автора. Склалось так, що до рук автора попала відірвана картка з невідомої тоді йо-



му книжки, а на її 56-ій сторінці писалось: “Як хто хоче знати, що діється в Канаді, яка земля, як людям на поодиноких колоніях поводитися, прошу удаватися до слідуючих людсї.” Серед дев’яти адрес, між якими м. ін. видніли такі прізвища, як Кирило Геник, д-р Осип Олеськів, о. Нестор Дмитрів, була адреса Б. Ксьонжика, що звучала: “Mr. B. Ksionzek, Trembowla, P.O. Rigby, Manitoba, Canada.” Вичислені прізвища визначних піонерських організаторів в Канаді промовляли за тим, що Ксьонжик мусів бути непересічний умом та організаторським хистом, коли до нього мали звертатися по пораду новоприбулі поселенці. Дві загадки стояли перед автором, як дійти до Б. Ксьонжика та до місцевості Теревовля, якої вже не було на мапі, як не було і її поштового уряду “Rigby”. Була ще й третя тайна: Звідки цей невідомий листок, на якому була загадочна адреса Б. Ксьонжика, а на відворотній стороні якого писалося товстими літерами: “Як хто може жити в Галичині або Буковині, най не їде до Канади, бо найліпша земля не заступить своєї рідної, як мачуха ніколи не заступить рідної матері”. Звідки?

### ОЛЕКСА КСЬОНЖИК РОЗВ’ЯЗУЄ ЗАГАДКУ

Припадок хотів, що Олекса Ксьонжик з Вінніпегу навів заінтересування автора на правильні шляхи та розповів про два родоводи Ксьонжиків в Канаді. Вони беруть початок від Олекси й Василя. Оба вони приїхали на кораблі “Хрїстіянія” до Канади в 1896 році і зійшли з нього у Квебеку в дні 18 серпня. Звідти вони прибули безпосередньо до Вінніпегу, щоб майже місяць задержатись в Іміграційному Домі, чи як тоді звали “Імігранті”. Василь й Олекса походили з Теревовлі. Василь був жонатий, йому було тоді 43 роки, а Олекса, братанич Василя, ні. Олексу, двадцятьп’ять-літнього молодця, манило місто й він залишився у Вінніпегу, знайшов працю, розвів родину з Анастасією Гладун і в “Immaculate Conception Church” взяв з нею шлюб в січні 1898 р. Дванадцятеро їх дітей, що були нагородою супружного життя, були хрещені, — найстарші Анна і Марія в “Immaculate Conception Church” та “Holy Ghost”, а молодші, — Текля, Єлисавета, Юлія, Ольга, Михайло, Василь, Іван, Павло, Семен та Юрко були вже хрещені в Церкві св. Володимира й Ольги, що її піонером-будівничим був саме Олекса та його дружина Анастасія. Остання була довголітньою головою Сестрицтва при згаданій церкві, а оба Ксьонжики були ще й членами-піонерами Запомогового Братства св. Миколая. Олекса упокоївся в 74 році життя в 1944 році, Анастасія до-

жила 70-ки й відійшла з цього світу в 1951 р. Залишили вони численне потомство, внуків та правнуків, що з них деяких, по мужеській лінії, можна тільки знайти під прізвисьцем “Кейн” та “Кузик”.

Інші шляхи постелились перед Василем Ксьонжиком (“В. Ksionżek”), його дружиною Варварою зі Штиків та їх п'ятеро дітьми, що всі були роджені у справжній Теребовлі. З останніх найстарша була Текля, Анні було 9 років, Олексі 8, Михайлові 3, а наймолодшій Марійці тільки три місяці. “Була це більшенька родина й було про кого журитись”, оповідав Олекса Ксьонжик, син Василя, що тямив ті часи, як восьмилітній хлопець. За порадою д-ра О. Олеськова Василь Ксьонжик виїхав сам у Давфінську околицю, покищо без родини, щоб оглянути землі. Його манила канадійська прерія, що частинно нагадувала йому передмістя Теребовлі “Сади” та подільські лани за нею. Незадовго, бо вже після кількох тижнів блукання по степах Манітоби, Василь Ксьонжик постановив поїхати в північну Давфинщину, по якій ще не ступала українська нога. Хотів він бути першим поселенцем цього простору й топтати першу піонерську стежку. З Василем Ксьонжиком їхали ще шість інших родин, — до них належали Іван Ситник, Іван Герилук, Йосиф Павлицький, Петро Перхалук, Іван Ніжаловський (званий теж Ніжалковський, а в сучасних актах Ніплянський) та П. Башак. Ця валка українських поселенців виїхала в місяці вересні 1896 р. поїздом і прибула до Ніпави, що була тоді останньою залізничною зупинкою на півночі Манітоби. В дальшому поході до місця призначення треба було тоді інакше радити. Не залишалось нічого іншого, як за привезені зі собою ошадності на чорну годину купити віз, воли та те, що найколючніше до господарки. Тільки Ксьонжик був у стані купити пару волів, бо д-р Олесків не радив їхати до Канади з порожньою кишенею. Інші спрягались до купи і врешті три вози імігрантів вирушили в сторону історичної Теребовлі. Старші йшли пішки, а на возах були тільки діти, та й то старші з них мусіли підбігати за возами. Жінки не хотіли бути менш мужні, як чоловіки — і простували шлях за возами. По кількох днях маршу за возами, валка продісталася індіанськими стежками та полями до оселі, що її треба було назвати. Більшість поселенців були з Кривча і їм хотілося так назвати нову оселю. Василь Ксьонжик уважав, що оселя повинна мати княжу назву. Він переконав своїх приятелів і всі погодилися, що Теребовля (чи, як вони звали, Трёмбовля) — найкраща назва. Після дов-

шої дебати пропозицію Ксьонжика прийнято одногосно. Так прийшла на світ канадійська Теревовля. Було це у вересні 1896 року. До цієї оселі стали прибувати ще інші родини, — і деякі ще таки зимою того самого року, деякі ж ранняю весною чергового, як П. Потоцький, Г. Шевчик та інші. В 1898 році прибув сюди В. Демчук, а І. Стороженко приєднався в 1899 р.

Про групу наших поселенців, що прибула в зимі того самого року, точніше 25 грудня 1896, піонер В. Німиць з Арран, Саскачеван, що прибув тоді з батьками до Теревовлі, як одинадцятилітній хлопець, оповідає, що з його батьком Іллею прибули тоді слідуючі родини: Гаврило Старанчук, Петро Гуска, Михайло Гаджоса, Іван Лозинський, Микола Ясінчук і Пантелеймон Червінський. Ця група зі сімох родин задержалася на короткий час на теперішній фермі М. Рольського, щоб опісля добитися до Теревовлі, місця призначення. Ця група поважно скріпила молоду оселю.



Олекса Ксьонжик,  
учасник першої української  
Служби Божої в Канаді.

Поляна, на якій були сліди давнього індіанського пиру, послужила за перший осідок родині Ксьонжиків. Вона дотикала до річки Дрифтінг. Довкола були кущі, поля, денед мочари та далше ліси. Кожна родина одержала по 160 акрів прерійної цілини. Мозольна й тверда рука українського імігранта стала освоювати цю цілину. Найперше вирости тимчасові землянки з осиковими надбудовами, бо канадійська зима була за плечима і треба було найперше схоронити себе. Правда, якийсь час

треба було таборувати на возі й під возом або просто під кущами. Після цього стала упорядковуватись прерія, а здоровенні осики служили за бальки на нові будови. З упорядкування прерії росла оселя.

Серед цієї оселі не було старшого “окликаного” чи вибраного, але у всіх справах авторитетом був Василь Ксьонжик. З початком квітня 1897 року в українській оселі Теревовля було вже 15 родин, що начислювали разом 78 душ. Цю оселю обширно описує о. Нестор Дмитрів у “Канадійській Русі”, віддавши її саме згаданого квітня. Але про це у дальших розділах.

### “КАНАДІЙСЬКА РУСЬ” ДОПОВНЯЄ РОЗГАДАНЕ

“Канадійська Русь” — це книжковий унікат. Видання це — випуск “Свободи” ч. 4, — побачило світ в 1897 році в місті Мавнт Кармел (Mt. Carmel), Пенсилвенія, ЗДА. Появилось воно як відбитка подорожніх споминів о. Нестора Дмитрова по Канаді, що й були друковані у згаданому часописі у восьми числах за 1897 рік. Ця 56 сторінкова брошура, ще з йорами та йорчиками, чи не найстарший друкований обширний документ на північно-американському континенті, що дає багато першорядного матеріалу про українських поселенців в Канаді.\*) Не можна краще назвати цієї праці як її назвав автор, колишній редактор “Свободи”. До речі, на сторінках “Свободи” того часу говорилося про “Галицьку Русь”, “Карпатську Русь”, “Американську Русь”. Отже до цих “Русей” прийшла нова, що тільки тоді формувалась. це була справді “Канадійська Русь”. З назвою цієї праці автор зустрівся у “Пропам’ятній Книзі” Українського Народнього Союзу, в статті д-ра Луки Мишуги “Як формувався світогляд українського імігранта в Америці”. Ще більш розповідали про неї авторіві албертійські піонери, що ненадто погоджувались з різким осудом о. Н. Дмитрова вигляду українського імігранта в Канаді.\*\*)

Це ще більш загострювало зацікавлення автора цією працею. В Іміграційному Департаменті в Оттаві ця праця малої вісімки зберігається у

---

\*) Найстаршими й первісними працями про українських поселенців в Канаді в українській мові є праці д-ра Осипа Олеськова: “Про вільні землі” та “О іміграції”. Обі праці появились у Львові в 1895 р.

\*\*\*) Гляди М. Г. Марунчак “В зустрічі з українськими піонерами Алберти”, 1964.

фотокопії, а відданий дослідник нашої старовини д-р Володимир Кисілевський має цю публікацію в негативі. Це було справжнє свято для автора цих рядків, коли ввічливий наш учений надіслав йому негатив "Канадійської Русі". Читаючи виключно при світлі лампи з побільшеним склом, можна було врешті довідатись, що книжковий листок з адресою "B. Ksionzek" з "Trembowli", який зберігався в автора роками, був кінцевим листком брошури о. Нестора Дмитрова. В споминах о. Н. Дмитрова присвячено першій українській кольонії в Давфинській околиці ("Lake Dauphin District") кільканадцять сторінок, включно від 9-ої до 21-ої. В тому є кілька сторінок опису самої оселі та її поселенців. Оселю цю відвідав о. Н. Дмитрів навесні 1897 року, як першу українську оселю в Канаді. Згідно з його заповіданнями та свідченнями тих, що пам'ятають ці часи, цей перший український священик в Канаді, що прибув просто з США, відправив у згаданому часі першу українську Службу Божу в канадійській прерії і в Канаді взагалі і над рікою "Drifting River" на невеликому горбку поставив перший український хрест, вшановуючи демократичну свободу Канади, назвав його першим українським хрестом свободи в Канаді. Сталось це в дні 12 квітня 1897 року.

Що оповідають про це ті, які пережили цю історичну хвилину та що пише про це той, якому доля судила першим поставити граничний стовп організованого релігійного життя серед українців Канади?

## СЛІДАМИ ВАСИЛЯ КСЬОНЖИКА ТА ОТЦЯ НЕСТОРА ДМИТРОВА

Узброївшись у документи минулого та знаючи дещо з оповідань Олекси Ксьонжика, доцільним було дістатись в Канадійську Теревовлю та власними очима побачити те, що стало вже історичним, навіть казковим. Відомо було теж, що в окрузі Теревовлі проживала найстарша дочка Василя Ксьонжика, Текля, яка могла додати до зібраного матеріялу надзвичайно цінні відомості як очевидець минулого і пережитого. Коли вона приїхала до Канади, їй сповнилося 14 років. Отже в її пам'яті мусіли зберегтися ще виразніші образи, як у восьмирічного її брата Олекси.

В такій надії, в товаристві учителя Михайла Негрича, — теж сина піонерів, що бували в недалекій околиці Минк-рівер та опісля поселились на постійно у Венлав, прибувши до Канади на один рік пізніше, як родина Ксьонжика, — ми пряму-

вали в дні 24 квітня, після праці вночі, до Ніпави і звідти до Давфину.

Автомашина гнала приписаною 60-кою, а її водій, що виріс в цій околиці, якою ми проїздили, оповідав усякі подробиці про придорожні місточки та оселі. Нераз, говорив він, маршував цими шляхами пішки, кіньми, частіше автомобілем, часами навіть літаком. Найбільш в пам'яті М. Негрича записались його марші з батьковою "молотаркою", що з нею він провів не одну маршруту з фарми до фарми. В Ніпаві ми не задержувались, щоб потрапити та зробити закупки, як це робив Василь Ксьонжик та його супутники. Ми їхали незмінним бігом навіть тоді, коли пізній вечір наказував змінити 60-ку на 50-ку. Це й було причиною, що замість задержатись у знайомих в Мекрірі, ми задержались на поліційній радарній станції. Та це ні трохи не захмарило наших бажань і надій добитись чимсь краще до казкової Теревовлі.

Пізно ввечері ми дісталися до Давфину і хоч мали найкращу волю їхати до місця призначення, мусіли заночувати в Давфині, як це зробив о. Нестор Дмитрів 67 років тому. Йому спізнився був поїзд до Давфину на чотири години, а нам в'їхала радарна станція. В Давфині ми не спали на іміграційній причі, як це було в піонерському випадку о. Дмитрова, а скористали з Таверс Хотелю, що розложився недалеко давнього іміграційного дому, з якого до сьогодні не осталося найменшого сліду. Та щоб бути хоч вісткою близько до Теревовлі, ми зателефонували до недалекого місточка, щоб у тамошнього духовного отця довідатись дещо про цю оселю. "Ніхто тут нічого не знає про Теревовлю. Щось колись було, але про те все народ забув, молодим нічого не переказали", — звучала відповідь. Один громадянин інформував навіть, що була донедавна ще школа Теревовля, але й цієї вже не стало. Такі відповіді й інформації нав'яли нас поважними сумнівами, що їх випадково розтьмарили цілком інші новини — і про них варто б згадати.

Того самого дня, коли ми прямували до Давфину, в цьому місті відбувалась туристична конвенція Манітобської Туристичної Асоціації. Про неї багато нам дечого оповідав увечері в готелі милий і діловий репортер "Вінніпег Трибюн", наш земляк Степан Мельник. Зокрема нас зацікавила промова Джека Скала, керівника відділу публичних контактів при Сіенарі (CNR), що у своїй промові присвятив багато уваги українцям у Давфині й околиці. Між іншим він говорив:

"So, what about some Ukrainians going into the business of specializing in dishes which are native to them. The Chinese, Japanese, French, German and Italians have done it in other centres. Why can't the Ukrainians do it here. This ethnic group is now spread all over the prairies . . . Everyone knows that Ukrainians have a culture to which they fervently adhere. Why couldn't this be used to the advantage of local merchants by conducting Ukrainian festivals? They don't always have to be held in Toronto or Vancouver! If the local people made representations to the national organizers — that's the way to make a start in bringing such events here. This group of people could be a tourists gold mine for merchants, if used properly . . . What about the Ukrainian art of painting Easter eggs? A joint promotion of this nature could be worked into an annual one day show during Easter Holidays . . .

Today, people of Anglo-Saxon and Ukrainian origin form 80 percent or more of the population in the Dauphin area. **Why not make this a prairie centre for Ukrainian culture?"** (підкреслення наше).

Роздумуючи та дискутуючи над такими думками й пропозиціями, ми прийшли до переконання, що відтворення канадійської Теревовлі в її історичному минулому та віднайдення місця, де відбувалося перше українське Богослуження не тільки в Манітобі, але в цілій Канаді, та ствердження місця, де відбувалося заложення першого українського хреста свободи в Канаді мало б велике значення в контексті думок далекозорого Дж. Скала.

## НА ФАРМІ СТАНЬКІВ

Вранці 25 квітня ми блукали по полях околиці Давфину в полісі Ешвил й Веллі Ривер, щоб віднайти казочну Теревовлю, про яку так мало знають вже навіть найближчі сусіди. Цікаво, що замість до Теревовлі, ми попали на школу Галич, що носить назву "Halicz No. 1258". Сама назва школи Галича підказувала нам, що подібно може бути і з Теревовлею. Не багато знають в околиці про цю школу та місцевість.

Від школи Галич до ферми Станьків недалеко. Сусідка цієї школи докладно описала, якими шляхами треба прямувати, щоб потрапити на місце призначення. За нецілих чверть години нас вітала привітна бабуся словами "Заходіть, заходіть", "Гостям раді". Ми представились, а вона усміхнено додала: А я Текля Станько. Ми вдивлялись в її добрячі очі й обличчя, що було пооране численними зморщками піонерського шляху. Її

постать була у наших очах якась маєстатична, що звичайно вкарбовується у пам'ять на довгі роки. До цього перед нами була дочка української і канадійської Теревовлі, людина — живий шматок нашої майже 70-літньої історії в Канаді. Бабуся швидким рухом і ласкавими словами запрошувала нас до світлиці. Ми розказували їй про причину нашого приїзду та допитувались, чи одержала нашого листа в цій самій справі. “Так, так, одержала”, сказала бабуся Станько й усміхнено додала, що на листовну відповідь нам було б довелось довго й довго ждати. “Деж мені до писання” продовжувала вона. “Вісімдесятя третій вже закарбований... Все вам покажу й розкажу, але скорше не вийдемо з хати, аж перекусимо”, — закінчила вона рішучим голосом. Ми й не дуже відмовлялися, бо підходила дванадцята півдня й організм домагався підкріплення.

### З ПЕРЕКАЗАНОГО Й ПЕРЕЖИТОГО

Закри бабуся Станько поралась коло кухні, братанич Мойсей Станько, званий популярно “Максом”, переказував нам багато цікавих інформацій про околицю. Говорив він про школу Галич, що постала значно пізніше, чим школа Теревовля. Школа Теревовля чинна та положена кілька фармів у віддалі від Станьків. Школа Галич належить до громади (муніципалу) Гілберт Плейнс, тоді коли Теревовля до “Rural Municipality of Dauphin”. В будові школи Галич допомагали родина Станьків й Ксьонжиків. Василь Ксьонжик був один із тих, що піддержував цю назву та потребу будувати другу школу з українським іменням, недалеко вже існуючої школи Теревовлі. Церковне життя Теревовлі й Галича виводило свій початок від першого Богослуження в цій околиці, від о. Нестора Дмитрова. Після Богослуження в хаті В. Ксьонжика в 1897 р. побудовано коло Гупала Церкву св. Тройці. Будував її В. Ксьонжик і інші. З початком це була маленька капличка, що приміщувалась саме у воротах сьгоднішньої Церкви св. Тройці. Повна назва церкви тоді звучала: “Греко-католицька Церков Св. Тройці “Галич”, Веллі Ривер, Манітоба”, а в англійській мові — “Holy Trinity Greek-Catholic Church”. Після кількох років організаційно-церковного життя почались у парафії негодування. Частина парафіян відійшла і в 1904 році оформилась в нову парафію. Вони побудували в 1906 році церкву 4½ милі на південь від першої й назвали “Церква Успення Матері Божої в Ешвил, Манітоба”. Мойсей Станько з точністю переповідав події релігійних спорів. Він згадав теж про подію з 1908 р., що зберігається у книзі



протоколів Церкви св. Тройці. Під датою 22 грудня записано в ній: “Прийнято ухвалу вислати петицію, підписану всіма парафіянами з церкви на Веллі Ривер, до Преосвященного Сотера Ортинського з тим, щоб прийняв під свою владу і затвердив о. Івана Крохмального за душпастиря.” Ця історична нотатка була запротокована В. Ксьонжником й Т. Луцюком. В 1913 році Парафія св. Тройці носить вже назву “Громада Русско-Православної Церкви Св. Тройці у Галичі”, а вже в 1915 році “Русская Православная Церковьъ св. Тройци.” Пізніше до “Русская” додано ще “Карпато-русская”. В тому часі парафія зов-



Текля Ксьонжик-Станько,  
учасниця історичних подій  
в канадійській Теребовлі.

сім підпала під вплив Російської Місії. Сталось це наслідком великого впливу дяка Микити Гупала, що був русофілом, — продовжував М. Станько. Тому що постійних священників, що були б прикріплені до парафій, тоді ще не було, дяк Гупало запрошував на Богослуження тих, що йому політично найбільш подобались. Не було тоді легко й за дяків. Майже двадцять років йшла завзята боротьба між національним напрямком групи парафіян і приклонниками Російської Місії. Трапились навіть такі виступи в церкві, що коли приклонник Російської Місії підніс “многолітствіє” цареві Миколушці в часі Богослуження, тоді Ксьонжик й другі у відповідь йому стали співати “Вічная пам’ять”. Коли національний напрямок став перемагати, тоді противники підбурили деяких, щоб церкву рубати. Наслідком цього почався судовий процес. Його вела вже молодша генерація. Національний напрямок очолювали: Михайло Труш, Іван Кирилюк, Михайло Яцюк, Дмитро Ігнаш, Мойсей Станько; а москвофілів — Я. Гніздовський. Національний нап-

рямок виграв процес й наслідком цього, в 1937 році, парафія стала членом Української Греко-Православної Церкви. Це були страшні часи релігійної боротьби, — з зітханням завважив М. Станько. До церкви належить гарно впорядкований цвинтар, на якому спочиває багато визначних піонерів оселі Терєбовля. А скажіть дещо про Хрест Свободи — просили м. М. Станько відітхнув хвилину й додав: “Бачив я цей хрест, стояв довші роки. Коли згадували про нього, тоді згадували про о. Н. Дмитрова. Вже давніше хтось на нього наїхав возом та звалив його на землю. Нового не поставили, а старого не було що вже закопувати. А велика шкода, бо це дорога пам’ятка нашого, українського, минулого, — робив заключення наш симпатичний співрозмовник.

За оповіданням Мойсея Станька ми не зчулися, як стіл був заложений всім, “чим хата багата”. За столом довідалися ми, що Василь Ксьонжик помер у 1932 році й похований на Цвинтарі св. Тройці, де спочиває поруч дружини Варвари, що упокоїлася в 1922 р. Микита Станько відійшов в 1933 році, шість місяців по Василеві Ксьонжикові. Останній бажав похоронити себе в Давфінні.

## ОПУСТОШЛА ФАРМА ВАСИЛЯ КСЬОНЖИКА

Щоб дістатися від Станьків на колишню ферму Василя Ксьонжика, треба минути ферми Никифорука, Галушача, Яцюка та Перхалока. Ми помалу просувалися автомашиною по пільній дорозі, а бабуся Станько пояснювала нам історію кожної ферми та її власників: “З перших піонерів живе ще тільки Петро Яцюк з сином Михайлом. Його Вам треба відвідати”, — говорила наша чічероне. “Він багато Вам розкаже”, дода-ла вона наче на підкріплення вже сказаного. “Там далше Михайло Слободзян зі сином Іваном, а там, по тій стороні, Томко Ситник. А тут починається ферма мого покійного батька”, — продовжувала бабуся. “Саме тут, де цей пліт та ці дерева здовж дороги. А там, бачите цю велику вербу?! Її садив наш батько десь таки на початку свого побуту у Канаді. Її гіляк ніколи не рубали й тому вона так могутньо розрослася. Глядіть, там далі, на тому підвищенні, там, де ті сосни й кущі! За ними зараз хата, в якій мешкали наші батьки та ціла родина. Перша хата — це була звичайна землянка, стояла вдолині, недалечко цієї хати, що ще збереглася. Батьки, як приїхали сюди у вересні 1896 року, на швидку руку збудували

землянку, покриту дерниною. Через зиму батько ладив дерево на цю хату, яку бачите перед собою. Не зараз ми мешкали в ній, бо будувалася вона досить помалу. Але зруб її стояв вже весною 1897 р. Знаєте, тато допомагав розвозити імігрантів по фармах, а це забирало час. Він співпрацював з Вудом зі Сифтону. Мама дуже негодувала з цього, але д-р Олеськів і К. Генік просили його про це." Бабуся набрала віддиху і продовжала: "Недалечко тих каміниих румовищ, що їх бачите, була стайня, а там далі шпихлір. Зі смертю батька ми стали помалу ліквідувати господарку на цій фармі, бо все мусіло пе-



Василь Ксьонжик,  
основоположник канадійської  
Теребовлі.

рейти під одну руку, тобто мою та мого покійного мужа. Довкола, як бачите, поля, і то добрі, урожайні. О, там далі, річка Дрифтинг Ривер. Два останні роки вона була зовсім висохла. Казали, що десь там вгорі бобрини були загатили її своїми леговищами. Щойно цього року дзюрчить по-маленьки знову. Інакше виглядала вона, як ми прибули сюди. Часами вона була грізна і робила нам багато шкоди. Цю долину заливала і тому ми перенеслися на цей горбок, щоб не бути на ласці химерної річки. В цій долині, де була наша тимчасова хата, колись господарили індіанці. Тут можна було знайти по них різне знадіб'я, а ген туди, кудию сьогодні веде дорога, була тільки індіанська стежка. Багато дечого змінилося за тих 68 років."

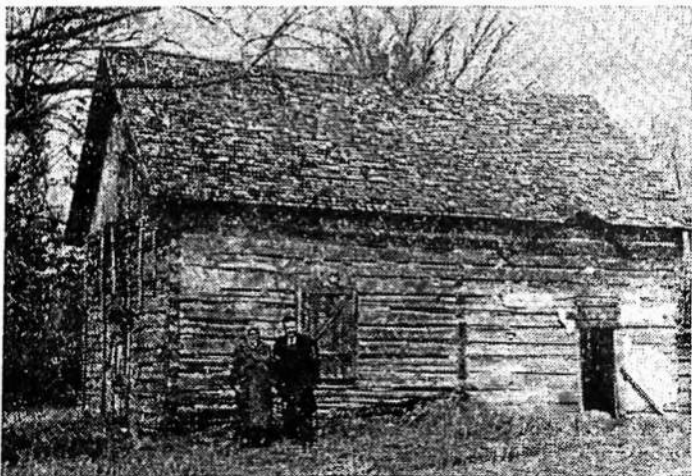
Ми вважно слухали цієї розповіді й не відважувалися перебивати її нашими запитаннями. Бабуся Станько так пірнула думками в минуле, що говорила наче не до нас, а до себе, своїх думок й тих картин минулого, що залишилися в неї. В її

розповіді ми чули легкий жаль за чимсь, що вже не вернеться. Було в цій розповіді запашне тепло, яким кольорується все, що рідне й дороге.

“Все проминуло, додала вона, залишилася тільки опустошена фарма та дорогі місця незабутнього минулого.”

### ОТЕЦЬ Н. ДМИТРІВ, ПЕРШИЙ СВЯЩЕНИК В ОСЕЛІ ТЕРЕБОВЛЯ

Ми довгенько оглядали мовчки фарму й околицю, а коли бабуся Станько відірвалася від своїх думок з минулого, ми запитали її про те, що нас сюди привело. “А чи пам’ятаєте той час, коли до Вас прибув вперше о. Н. Дмитрів?” “Та якже ні”, звучала відповідь. “Та це було неабияке свято й до того ще на два тижні перед самим Великоднем. Перший священик в ко-



Колишня хата Василя Ксьонжика, в якій відбувалися перші Богослуження. Під хатою автор цих рядків і бабуня Станько.

льонії Теробовля. Оповідав він, що довго блукав, заки дістався на фарму нашого батька. Був мокрий, коли то прийшов пізно ввечері. Як ми всі раділи його прибуттям! Всі ми сповідалися і причащались. Він приїздив до нас кілька разів. Відправляв у цій хаті кілька кратно. Першу Службу Божу служив у зрубі цієї хати, що заховалася до цього часу, а сповідав у хаті-

землянці. Тяплю, що щось не було в порядку з ризами. Десь залишив їх отець і треба було слати післанця. Всі плакали на тому Богослуженні. Плакала і я, бо якийсь жаль давив усіх. Може тому, що о. Дмитрів говорив про рідну землю та рідних у старому краю. Ще більше зворушення огорнуло нас усіх після Богослуження, в часі вечірні. О. бачите той горбок, там за річкою? Там того дня закопано Хрест Свободи. На тому місці, як закопували хрест, люди плакали ще більш, як у часі Служби Божої. Отець Дмитрів говорив про панщину, про знущання над нашим народом, про злидні та недолю, що вигнала



Текля Станько вказує авторові місце, де був вкопаний перший український Хрест Свободи в Канаді.

нас усіх за море. Поставлений хрест мав бути пам'яткою нашої свободи, що почалася з нашим приходом до Канади в 1896 році. Всі молилися і співали, а о. Дмитрів заохочував нас, щоб цю свободу в Канаді шанували та зберігали по віки вічні. Той осиковий хрест був великий та стояв довгі роки. Коли він вгнивав, то його вкопували далі в землю. Кільканадцять років тому хтось його переїхав. Хрест той був поставлений на фермі Івана Герилюка. Тепер там господарить його зять Степан Стечишин. Попри цю ферму веде дорога до школи Теробовля. При сипанні цієї дороги, горбок, де був хрест, залишився по-

за фармою і тепер належить до громади (муніципалу). Ми часто згадували ті часи, коли о. Дмитрів приїздив до нас. Понад усе записалася в моїй пам'яті картина, коли ми отця Дмитрова перевозили на волі на другий беріг річки, там, де закопали хрест. Тоді моста не було та й коней не було. Отже треба було їхати на волі. Отець Дмитрів був відважний. Казав, що піде в брід, як треба. Був щирий з людьми й за його щирість його всі любили. Десь літом того самого року о. Дмитрів вдруге загоstim до нас. Знову правив Службу Божу в нашій хаті й тоді хрестив дванадцятьо дітей. Жартував він й казав, що було їх як дванадцять апостолів. Вліті довкола Теревовлі й Давфину поселилося багацько нових імігрантів. В тому часі обрано церковний комітет, що мав зайнятися будовою церкви. Очолив цей комітет Микита Гупало, що подарував на церкву й цвинтар частину своєї фарми. Звідси часто цю церкву звали "коло Гупала". В часі другого свого побуту о. Дмитрів посвятив цвинтар,\*) що зберігається по нашій хаті (Цвинтар св. Трійці). До церковного комітету належали ще Іван Яловега, Кость Качмарик, Степан Козій, що прожив 84 роки. Стільки саме прожив Микита Гупало\*\*). Оба вони поховані на згаданому цвинтарі. Отець Н. Дмитрів ніколи не забував про Теревовлю, доки був в Канаді. Точно півроку після першого приїзду до Канади о. Дмитрова, він поблагословив у дні 12 вересня 1897 року першу церковцю-каплицю, що була побудована в місці, де тепер входова брама до Церкви св. Трійці. Це було друге велике свято в нашій околиці. Отже, був Хрест Свободи і була вже своя церковця-каплиця. Вліті відправляв о. Дмитрів Богослуження саме в цій каплиці, а взимі далі в хаті наших батьків."

Довго опрощувала нас бабуся Станько по дорогах її місцях. Ціпок служив їй за підмогу. Ним вона відштовхувала на горбку старі спорохнявілі кругляки. "Саме тут стояв хрест, але чи це частини спорохнявілого хреста, важко сказати", — розважувала вона в голос. "Пригадую собі, — продовжувала бабуся, що десь в тридцятих роках радили раду, чи на цьому місці не поставити б довго-тривалий пам'ятник з граніту чи

---

\*) Згідно з урядовими документами цвинтар цей був посвячений 8 серпня 1897 року, а церковця-каплиця 12 вересня 1897 року. Церква і цвинтар приміщуються на північно-західній чвертці 18-ої секції, 27 тавнішпу 20 рейнджу.

\*\*\*) М. Гупало помер 20 травня 1938, а С. Козій 26 травня 1950.

бетону та в той спосіб вшанувати тих перших, що прибули сюди та щоб перший Хрест Свободи українців у Канаді був вічним хрестом, як вічний нарід. Цю ініціативу піддержували Михайло Слободзян, Павло Труш, мій батько та інші. Тяжкі часи депресії не дозволили на це. Потім прийшла війна, а врешті такі наше забуття.”

### ШКОЛА ТЕРЕБОВЛЯ Ч. 1040

В архівах Міністерства Освіти Манітоби є скупі дані про початки “Школи Теревовля”. Найважливіше, що збереглося до наших часів — це муніципальний акт ч. 54, силою якого сформовано шкільний дистрикт Теревовлю. На підставі правних пе-



Теперішній вигляд Школи Теревовля.

Перед школою учитель М. А. Негрич, що учителював в цій школі, коли вона ще була на Ривер Бенд в 1936-1940 рр.

редумов, що заіснували в терені, — читаємо в цьому акті з дня 21 листопада 1899, — створено зі секцій, 7 до 18 включно, 27 тавншипу і 20 рейнджу та секцій, 16 до 34 включно, 26 тавншипу й 20 рейнджу “Шкільну округу Теревовлю”, що їй опісля додали ще число “1040”. Шкільна округа Теревовля міняла, а радше доповнювала свою територію, напр. в 1902 р. була влучена до неї частина Вилсон Риверу, а пізніше прийшли ще й інші зміни. В архівах бракує протокольних книг з 1902-03-04 років. Є тільки доступна листа учителів й т. зв. “Грентів” щойно з 1905 р. В 1905 р. було зареєстрованих 18 учнів, сім хлоп-

ців й одинадцять дівчат, а річна допомога для школи з провінції була 120 дол. й 18 центів. В 1905 році учителював П. Мек-Грегор і Дж. Буз. В черговому році учив тільки останній, хоч дітей у школі було 22.

Ці скупі й неповні дані про школу Теребовлю доповнює розповідь бабусі Станько, що радо опрощувала нас довкола школи, на якій видніє напис "Trembowla School No. 1040". Вона впевняє і М. Ф. Шевчик з Давфину, секретар цього муніципалу, підтверджує, що школа зорганізувалася в осени 1897 року, цебто рік скоріше, як постав сам муніципал. Останній зорганізувався в 1898 р., саме тоді, коли правно оформилося місточко Давфин. Тому, що муніципал не був ще зорганізований, не заховались з того часу ніякі документи. Олекса Ксьонжик з Вінніпегу, що був одним із перших учеників цієї школи, твердить, що першим учителем у ній був Іван Негрич. Це той самий, що в 1903 р. був співтворцем та редактором першого українського часопису в Канаді — "Канадійського Фармера". Пресвітеріяні зі Сифтону допомогли збудувати перший будинок цієї школи. Він був з логів й не дуже вигідний. Всі діти говорили по-українськи, тому й учителя треба було українця. Ним став згадуваний Негрич. Дещо пізніше, коли діти розуміли вже й по-англійськи, став їх вчити Пітер МекГрегор, що був рівночасно пресвітеріянським пастором в околиці. Якийсь час у школі відбувались пресвітеріянські богослуження. Але нарід не дуже спішився на ці богослуження, бо вже в тому часі була зорганізована українська церковна громада. Першими учнями цієї школи були ще Петро й Григорій Шевчуки, Ілько Благітка, Ілько Башак, Гринько Данилишин, Гринько, Микола і Мариня Перхалюк, Юлько Павліцький, Тонько, Юзьо й Рузя Сітники та інші. Школа з логів послужила шкільним потребам кілька років. Пізніше, коли школа перейшла на провінційну допомогу, збудовано школу з дощок. Але недовго нею тішились люди. Її запалив грім і вона згоріла. Отже треба було будувати нову школу.

У школі учителювали Василь Грушовий, Денис Пирч, свого часу учитель українського семинара в Брендоні, Василь Підручний, Іван Грушовий, братанич Василя, Корнило й Параскевія Продани, Олександр Котик, Яків Станько, Володимир Массюх, Петро Ганчар, Дмитро Гнатюк, що є тепер директором школи в Давфині, й інші. Під сучасну пору учителює в ній Петро Ганчар.

Первісна школа була побудована на іншому місці, коло



фарми Олекси Ксьонжика. Щойно пізніше її перенесли на теперішнє місце, 29 секція, східньо-північна чвертка. Будинок школи, що був збудований згідно з пляном Корнила Продана, в останніх роках переробили на мешкання для учителів. На місце нього перевезено школу-будинок з Ривер Бенд-у, що за браком достатньої кількості учнів самоліквідувалась.

Предсідником Шкільного Комітету Теребовля є тепер Іван Шевчик. В школі навчається кількадесят дітей, а в шкільній окрузі фермери на більш вісімдесят відсотків українського роду.

Зі школи “Теребовля” вийшов перший український ріф (війт) цього муніципалу Михайло Шевчик (1940-44). В 1944 році він став секретарем цього муніципалу й займає цей пост по сьогодні. Поруч різних передових громадських становищ є він членом дорадчого комітету в провінційному департаменті освіти. Ріфом цього муніципалу від 1948 р. є Іван Потоцький, теж син піонерів цієї околиці.

Коли ми оглядали школу, бабуся Станько завважила: “Тут виховувались мої браття й сестри, що приїхали зі старого краю, як теж ті, що родилися в Канаді, тобто Явдоха й Іван. Мої діти, — Марія, Яків, Вікторія, Володимир і Соломія — навчались у школі Галич. Школи Теребовля й Галич були наче другим домом для моєї цілої родини. Я виховувалася в українській Теребовлі на Поділлі. Школа Теребовля в Канаді зберегла давню назву нашої кольонії. Вона зберігає ім'я вже давно призабутої канадійської Теребовлі.”

## **ЧОМУ САМЕ ПРИЗАБУТА КАНАДІЙСЬКА ТЕРЕБОВЛЯ?**

Дві причини склалося на це, що першу українську оселю в Давфинщині історія нашого поселення скривдила, бо призабула. В першій мірі заважила на цьому релігійна боротьба між двома групами наших поселенців. Та це було типове не тільки для оселі Теребовля. Ця ворожнеча пройшла хвилиною майже по всіх українських селищах та містах.

Другою причиною, найважливішою і найсуттєвішою є мабуть те, що наші піонерські початки в Канаді ще повністю не досліджені. На доказ цього дозволимо собі зацитувати кілька місць про початки нашого релігійного життя в Канаді.

Цитуємо найбільш відомі праці та авторитети:

Отець П. Божик у своїй об'ємистій праці “Церков українців в Канаді” так пише під заголовком “Перші українські і перші неукраїнські греко-католицькі священники” (стор. 9):

“Першим греко-католицьким священником в Канаді був Дамаскин Поливка, словак по народности. Він приїхав до Вінніпегу зі Злучених Держав 1899 р. і був короткий час, а зараз по нім приїхав о. Іван Заклинський й о. Василь Жолдак.”

У “Пропам’ятній книзі оо. Василян в Канаді” на стор. 321 написано про ці початки так:

“Першим українським греко-католицьким священником, що приїхав до Вінніпегу, був о. Нестор Дмитрів. Він приїхав сюди зі ЗДА в 1896 році. Однак о. Дмитрів задержався у Вінніпегу дуже коротко і поїхав далі до поселенців у Західній Канаді, а звідси вернувся назад до ЗДА.”

Дещо іншу версію подає “Літопис українського життя в Канаді” та “Історія Українського Запомогового Братства св. Миколая в Канаді”. “Літопис” під датою 1897 року занотовує:

“Початок масової еміграції українців з Європи до Канади. Перше українське (греко-католицьке) Богослуження в Канаді відправив о. Н. Дмитрів в Стюартбурн, Манітоба” (стор. 4, тамже).

Під згаданою датою “Історія Українського Запомогового Братства св. Миколая” подає дальшу версію події:

“В той час о. Н. Дмитрів відправляє у Канаді Богослужбу в маленькій каплиці в колонії Теревовля, над рікою Дріфтінг” (стор. 136).

Ще більш інтригуючу версію про приїзд о. Н. Дмитрова до Вінніпегу подає Василь А. Чумер у своїх “Спомінах про переживання перших українських переселенців в Канаді”. Цитуємо:

“Поява російських місіонерів в Алберті тривожила Єпископа Леганя тому, що це було в його дієцезії і він мав припоручення від вищих римо-католицьких властей опікуватися рівночасно і русинами греко-католиками в Алберті. Він не довго потім, мабуть в порозумінні з Єпископом Лянжвеном у Вінніпегу, Ман., спроводили з Стейтс о. Нестора Дмитрова, руського греко-католицького священника, перший раз до Канади. І він першу відправу мав між греко-католиками, колоністами в Стюартбурн, Ман., а вже осінню загостив і до Алберті” (стор. 60).

Ми зацитували п’ять різних інформацій про причини, час і прибуття та священидою о. Нестора Дмитрова в Канаді, а всі вони повністю або частинно суперечать історичним фактам, що їх досліджуємо та водночас суперечать одні одним.



### ПЕРШІ ВІДВІДИНИ В ТЕРЕБОВЛІ

Перша зправа п-і Л. Паркер, секретарка Манітобської Туристичної Асоціації, а побіч неї посадник міста Давфину Г. Мобберлі. Вони оглядають враз з д-ром М. Марунчаком (перший з ліва) та п-ом М. А. Негричем знайдені документи на горищі хати В. Ксьонжика. Серед них унікальні числа "Канадійського Фармера" (шматки першого і сьомого числа з 1903 року). На знімку бракує репортера Вінніпег Трібюн, п. С. Мельника.

## ХТО БУВ ОТЕЦЬ Н. ДМИТРІВ, ЧОМУ ВІН ПРИБУВ ДО КАНАДИ Й В ЯКОМУ ЧАСІ?

В “Українській гасловій енциклопедії”, під гаслом “Н. Дмитрів” відмічено: “. . . народжений 1863, помер 1925, український громадський діяч, родом з Галичини, греко-католицький священник, діяч Українського Народнього Союзу, а в 1896-97 редактор його органу “Свобода”.

Прибув о. Дмитрів до ЗДА в 1895 році і в числі 9-му “Свободи” з 27 березня того ж року читаємо таку новинку: “На днях прибув до Mt. Carmel руський\*) священник з Галичини о. Дмитрів. Велика радість між тамошніми Русинами, що дістали правдивого руського священника. Отець Дмитрів се молодий чоловік і великий народолюбець, повний сили й охоти працювати на народній русько-американській ниві.” Що о. Дмитрів був повний сили й охоти працювати на народній ниві, виявилось це в короткому часі в його активності на полі Українського Народнього Союзу (тоді звали його “руським”). Він стає секретарем і опісля контролером цієї установи, поміщує у “Свободі” в тому часі численні заклики в справі організації, вкладок, конвенцій тощо. Дає він теж публічні доповіді “Про культурну ролю американських русинів”, видає перший “Руський календар” для руського народу в Америці на рік 1896. В його домі відбувається піврічна конвенція Союзу (“Свобода”, ч. 41, 1895). Пише він за підписом Нестор “Образки з американського життя” та довші оповідання з імігрантського життя, як Тимко Гаврилюк. III Конвенція Союзу в 1896 р. доручає йому видати календар на черговий рік. Після о. Григорія Грушки, першого редактора “Свободи”, о. Нестор Дмитрів стає черговим редактором та з о. І. Констанкевичем редагує “Свободу” до квітня 1897 р. Д-р Лука Мишуга в “Пропам’ятній книзі УНСоюзу” з 1936 р. на стор. 30, висловлюється про о. Нестора Дмитрова, як про “найкращого дослідника нашої найдавнішої минувшини в Америці”.

Маючи широке зацікавлення громадською проблематикою та як редактор “Свободи”, контактуючись з читачами не тільки ЗДА, але й Канади, о. Н. Дмитрів був у близьких листових стосунках з українцями Канади. До речі, в часописі “Свобода” вже в 1894 р. в ч. 4 стрічаємо першу нотатку про українців

---

\*) В тому часі замість “український” уживано назви “руський”, а замість “українець” — “русин”.

в Канаді, а від 10 вересня 1896 р. є довгий допис Антона Савки з Едни, Алберта, про душевні потреби українських імігрантів у Канаді. Там теж згадується про новий транспорт імігрантів-українців, що мають осісти в околиці Лейк Давфин. Як з документів виявляється, мова йшла тоді про транспорт Василя Ксьонжика. Українці Канади часто писали до “Свободи” й до її редактора о. Н. Дмитрова, щоби хтось зі священників приїхав з ЗДА до Канади.\*) Крім благальних листів імігрантів самі члени Українського Народного Союзу, що був тоді під керівництвом священників, рівнож дебатували про потребу релігійної опіки для українців у Канаді. Про це пише д-р Л. Мишуга у згаданій уже праці “Як формувався світогляд українського імігранта в Америці”. Він робить таке ствердження: “Але в Канаді теж уже були наші браття. І теж без опіки. І ото рішає УНСоюз вислати одного з найдіяльніших своїх членів, о. Нестора Дмитрова, до Канади для порівняння відносин, у яких доводиться жити нашим українським поселенцям.\*\*) І так вїїхав співробітник “Свободи” о. Н. Дмитрів як перший український священник до Канади і перший почав містити у “Свободі” потрібні інформації про тамошні наші громади, а описи ті “Свобода” видала ще й окремою книжкою “Канадійська Русь”.

Не малий вплив на прибуття о. Дмитрова до Канади мав д-р Осип Олеськів, що в тому часі відіграв основну роль в українському переселенні до Канади. Він в своїх листах до “Свободи” в ЗДА заохочував о. Дмитрова виїхати до Канади. Один із таких листів був опублікований в часописі від 8 жовтня 1896 р., в якому то листі д-р Олеськів турбувався різними матеріяльними й духовними надужиттями над нашими імігрантами у Вінніпегу, а при кінці листа дослівно писав: “В кождім разі треба, щоб Ви розпитали й в осені там поїхали межі тоті люди й розвідались, чи там якого матеріяльного швіндлю нема, відправили Службу Божу і заповіли приїзд свого священника.” (Д-р О. Олеськів зі Львова робив заходи вислати до Канади о. Остапа Нижанковського, відомого композитора — М. М.). “Взагалі на вступі потреба акцію римо-католиків там спараліжувати”, продовжував він тамже. В п’ять місяців після поя-

---

\*) Гляди праця М. Г. Марунчак: “В зустрічі з українськими піонерами Алберти”, стор. 21.

\*\*\*) Звіт з IV Конвенції УНСоюзу, “Свобода” ч. 25, 1897.

ви цього листа, бо 25. лютого 1897 р. була вже поміщена в "Свободі" відозва о. Дмитрова до "Братів, Канадійських Русинів", в якій читаємо: "В порозумінні з батьком канадійської еміграції", з правдивим Вашим опікуном д-ром Олеськовим рішнвся я в перших днях квітня цього року заїхати до Вас, щоб перед Великодними Святами вислухати сповідь, Службу Божу на кожній місцевості відправити, на Воскресення Христове разом з Вами заспівати одною груддю "Христос Воскрес" і прочі духовні потреби полагодити. Я вже писав до Вас приватно, що я завітаю до Вас, а тепер публично в часописі заявляю, щоби усунути непорозуміння, які постали поміж Вами з браку душевної помочи." При цьому він подав свою адресу в ЗДА, Р.О. Vox 13, Mt. Carmel, Pa.

Наслідком саме таких потреб й старань о. Нестор Дмитрів прибув до Канади з початком квітня 1897 року.

Після двомісячного побуту в Канаді о. Н. Дмитрів виїхав до ЗДА, щоб там у дні 8 червня 1897 р. взяти участь у конвенції Українського Народного Союзу. Заки однак виїхав з Канади, він прийняв пропозицію іміграційного уряду в Канаді з рук комішенера В. Ф. МекКріпі (William F. McCreary), який був тоді рівночасно посадиником міста Вінніпегу, щоб залишився на постійно в Канаді, виконуючи функцію урядовця-перекладача у вінніпегському іміграційному бюрі та рівночасно виконувати обов'язки священника для українських імігрантів, що тоді масово стали прибувати до Канади.

У часописі "Свобода" з 8 липня 1897 р. о. Н. Дмитрів попращався з читачами та співробітниками короткою новинкою про свій від'їзд і подав свою адресу: "Immigration House, Winnipeg, Manitoba, Canada". У відповідь на цю нотатку колишні співробітники о. Дмитрова в ЗДА писали в "Свободі" з 19 серпня, що о. Дмитрів "повернув з початком липня на сталий побут до Канади, де осів в місті Вінніпегу. Єсть він отже першим українським священником на канадійській землі. \*)

В такому характері о. Н. Дмитрів побув в Канаді до місяця грудня 1897 р. А що в зимових місяцях іміграція припинялася й уряд не давав допомоги, а з церковних требів не можна було вижити, бо наші імігранти були самі дуже бідні, о. Дмитрів в зимі виїхав до ЗДА, щоб на весну знову вернутися до Канади. Внаслідок важких умовин праці о. Н. Дмитрів

---

\*) Підчеркнення в тексті наші. В оригіналі в тому часі завсіди писалось замість "український": — "руський" — М. М.

захворів й в короткому часі був змушений вернутися до ЗДА на постійне, де він і помер в 1925 році. Його поворот до ЗДА був різно інтерпретований в тодішній пресі.

## КАЛЕНДАРЕЦЬ ПЕРШИХ БОГОСЛУЖЕНЬ ОТЦЯ ДМИТРОВА В КАНАДІ

Свій приїзд до Канади о. Н. Дмитрів так описує в своїх споминах “Канадійська Русь”: “До Вінніпегу приїхав я 5 квітня ц. р.\*), (цебто 1897 — М. М.). Подорож з Бофало, N. Y., до Вінніпегу нічим не замінна, отже годі про ню і згадувати. Ідеться дві доби, от і все. На двірці колейовім у Вінніпегу побачив я наші два сердаки, привітався я з людьми тай довідався я, що вони з під Бродів, з Берлина. Один з них навіть передплатник “Свободи”. Таки зараз зявився п. К. Генік й спровадив мене до Immigration Office.”

У Вінніпегу о. Дмитрів не задержувався довго, бо був це передвеликодній час й треба було з місця братися до праці. В цитованій вище брошурі він згадує про такі “наші головніші кольонії”: “1. Манітоба: Вінніпег й околиця — як Гонор і Босижур, Лейк Давфин і Стюартбурн; 2. Алберта: Едмонтон, Една; 3. Ассинибоя: Фезант Форкс.” В дальшому о. Дмитрів пише: “По черзі буду я робити свої примічення про ті кольонії, бо в тім порядку мені дорога найліпше випадає” (стор. 8 - 9, “Канадійська Русь”).

Першою кольонією, що її відвідав о. Дмитрів, була Теревовля і їй присвятив автор дальший розділ п. з. “Lake Dauphin District”. Сюди вибрався о. Дмитрів в п'ятницю 9 квітня. Про цей виїзд у Лейк Давфин Дистрикт пише д-р В. Ю. Кисілевський в “Українських Вістях” з 2 квітня 1964. Цитуємо: “Пробувши три дні у Вінніпегу, о. Нестор Дмитрів у п'ятницю 9 квітня 1897 року поїхав у перші відвідини в давфинську округу, яку українські поселенці звали Теревовлею” (підчеркнення мої — М. М.). До Теревовлі о. Дмитрів дістався пізно вечером в суботу дня 10 квітня. Тому, що поїзд до Давфину спізнився був на чотири години, він був змушений ночувати в Іміграційному Домі в Давфині і щойно “з полудня вибрався фірою до нашої кольонії, котра лежить над рікою Дріфтінг і охрещена іменем Теревовля” (стор. 13, “К. Русь”). Після довгої блуканини, пізно ввечері о. Дмитрів потрапив до хати першого

\*) 5 квітня припадав у тому році на понеділок.

українського гомстедера, який справив його на ферму Василя Ксьонжика, в якого о. Дмитрів мав задержатися на час свого перебування в Теревовлі” (д-р В. Ю. К.: “Перша передвеликодня відправа в Теревовлі”, “У. Вісті”, ч. 14, 1964). Як оповідають сучасники, Олекса й Текля Ксьонжики, о. Дмитрів заночував у домі їхніх батьків, а “рано в неділю, — о. Дмитрів пише в своїм репортажі, — збудив мене когут, котрий завзято під постелю кричав. Народ зібрався гурмою перед хатою. Майже ціла кольонія, котра складається з 15 родин а з 78 осіб, залягла подвіря. Післанці, вислані за моїми річами до Веллі Ривер, не вертали. (Стор 17, “К. Русь”). Вечером пізно вернулися післанці з моїми річами й я почав сповідати людей”, — продовжує о. Дмитрів. — “На другий день рано падав сніг, отже не можна було на дворі відправляти Служби Божої — треба було в хаті приготувати жертвенник. Маленька хатина заповнилась людьми по береги. При першім слові “Благословенне Царство” народ розплакався, як мала дитина. При проповіді я не міг сам вдержатись від сліз, згадавши ті причини, то лихоліття, котре вигнало нас за море, сніги, ліси і бори шукати ліпшої будучности для наших дітей. По скінченню Служби Божої я охрестив малого канадійського українця,<sup>12)</sup> а відтак наступила церемонія посвячення хреста-свободи. На горбку над рікою поставили наші кольоністи хрест осиковий на пам’ятку свободи 1896 року. У відповідній до торжества бесіді я згадав про пам’ятку свободи 1848 року, перейшов вкортці історію нашого розвою народно-економічного аж до 1896 року і вдарив з притиском на цей рік послідний, котрий з виходом нашим в Канаду став роком дійсної нашої свободи, дійсної еманципації з неволі панів і правительства. Хрест цей перший, перший український хрест у канадійських лісах, на канадійській землі.” (Підчеркнення — М. М., стор. 18 й 19 “Канадійська Русь”).

З Теревовлі виїхав о. Дмитрів до Вінніпегу, щоб опісля у Квітну неділю в дні 18 квітня відслужити Службу Божу в Стюартбурн. Про це він пише в своїх подорожних споминах так під заголовком “Stuartburn, Manitoba”. “Се найбільша українська кольонія в Манітобі, плоожена на полудне, о 9 миль від North Dakota. З черги вибрався я там в дні 16 квітня о 8 год. рано з Вінніпегу” (стор. 21). Вечером того самого дня о. Дмитрів гостив у домі нашого гомстедера Петра Майковського і на другий день “під вечір поставили наші люди в лісі хрест і престіл, тай тішилися, що в неділю будуть мати велику параду



з лозою, — але на жаль парада не дописала” (стор. 26) із-за зимна. Служба Божа відбулася в одній крамниці.

Для повного заокруглення подорожі о. Н. Дмитрова в Канаді годиться згадати, що негайно на другий день по повороті зі Стюартбурн, 20 квітня по полудні, вирушив він до Едмонтону. На Великодню П'ятницю був він в Едмонтоні й там вже святив паски в Іміграційному Домі. Вже того самого дня він прямував у сторону Бобрової низини й на Воскресення в дні 25 квітня була врочиста відправа в Едні. В Едні задержався о. Дмитрів тиждень, щоб у неділю після Воскресення посвятити перший український цвинтар у Канаді і також поставити на пам'ятку Хрест Свободи. З Едні вернувся о. Дмитрів до Едмонтону, звідси подався до Rabbit Hill і далі “в неділю 9 травня 1897 р. приїхав до головного міста Манітоби” (стор. 51 “К. Р.”) В такій черговості відбулася перша подорож, першого українського священника по Канаді. Вона стверджує, що перша українська Богослужба в Канаді відбулася в кольонії Теревовля. Дані родини Ксьонжиків, — Теклі Станько, Олекси Ксьонжика та Івана Ксьонжика, — повністю піддержують записані факти о. Нестором Дмитровим.

### ОТЕЦЬ Н. ДМИТРІВ — ПЕРШИЙ ОРГАНІЗАТОР ЦЕРКОВНОГО ЖИТТЯ В КАНАДІ

В часі свого побуту в Канаді в 1897 о. Н. Дмитрів відвідав всі українські замітніші оселі як Брокен Гед, Кромвел, Ребет Гилс, Фезант Форкс, Бівер Гилс, Салтковтс, Крукед Лейк, Новий Ярослав, Гонор, Йорктон, Тиндал, Босижур, Україна. Більші поселення відвідував він кількакратно, як Давфинщина (Теребовля, Косів, Етелберт, Волківці — Минк Ривер, Україна, Венлав), Стюартбурн, Една - Стар, Крукед Лейк та інші. Отець Н. Дмитрів оснував теж кілька постійних церковних громад з церковними зарядами на чолі. Сюди треба зачислити в першій мірі Едну - Стар, що вже в часі першої поїздки о. Дмитрова начислювала 75 родин, а своїми поселеннями тягнулася 12 миль. Громаду основано 26 вересня 1897. В Стюартбурн оснував громаду о. Н. Дмитрів 1 серпня 1897 р. В Теревовлі сталось це тиждень пізніше. Знову ж в Теревовлі місяць пізніше, бо 12 вересня, він посвятити першу каплицю в Канаді. В тому часі північна Давфинщина начислювала коло 300 родин. Тільки з одного Березова коло Коломиї приїхали були сюди в травні 1897 року 36 родин. Майже стільки ж при-

було і з Глешави, Теревовельського повіту. Отець Н. Дмитрів посвятив теж кілька цвинтарів, як от св. Тройці у Веллі Ривер, в Едні - Стар, два цвинтарі в Стюартбурн, т. зв. Буковинський і ще один. Майже в усіх більших українських оселях старався о. Н. Дмитрів поставити, на пам'ятку приїзду до Канади, "Хрест Свободи". Такі хрести поставлено в Теревовлі, Едні, Стюартбурн. Уділив він теж українським поселенцям тисячі душевних послуг. Тільки в Едні в часі Великодніх Свят висповідав 159 людей, охрестив й миропомазав 25 дітей ("Канадійська Русь", стор. 35). Їздив він з колонії до колонії та ніс слово потіхи безпомічним нашим піонерам. Часто ходив він "пер педес апостольорум", навіть босий. Про такі відвідини оповідає піонер М. Івасюк зі Сифтону так: "Прийшов до нас в серпні 1897 р. На Минк Ривер були мочари й дістатися на фарми треба було переходити мокляки. Отець Дмитрів скинув черевики, повісив їх через плече, а сам босаком прибув на фарму мого батька. Тоді він у нас посвятив цвинтар та під осиками мав Богослуження."

Радо вітали наші піонери першого українського священника в Канаді, часто зі сльозами в очах. Про цю приязнь о. Дмитрів так пише в своїх споминах: "Народ горнувся до мене з неудаваною, широко вдячністю й зі сльозами в очах дякували — бо казали, пан-отче, та ж ми вже два роки, як дикі звірі сиділи в своїх будах на Великдень й сльозами зрошували несвячену пасху." Часто плакав сам душпастир і в іншому місці згадує: "Плакав і я, бо не міг сам здержатись від сліз."

Крім душпастирської ревності о. Н. Дмитрів виявився священником-патріотом. У своїх виступах, у проповідях чи зустрічах, в слові й письмі, він завжди пов'язував релігійне життя вірних з життям цілого народу, його минулим та будучим. Був він і вчителем-дорадником нашим поселенцям. Виявився він поступовим консерватом, з великим прив'язанням до традиції та українського обряду. За те надзвичайно одверто у своїх письмах й виступах батожив намагання різних чинників латиншити, чи як тоді говорилося "польонізувати" наших поселенців (гляди стор. 20, 21 і далші в кн. "Канадійська Русь").

В своїй патріотичній щирості й запопадливості о. Дмитрів не жалів теж кригичних слів для наших піонерів, зокрема якщо йшлося про зовнішні вигляди, гігієну тощо. Надусе наголошував він потребу освіти й школи. Не завжди ці слова приймано так, як були сказані. У своїх осудах він був безкомпромісовий й це справляло йому немало непорозумінь.

Отець Нестор Дмитрів був не тільки першим українським священиком в Канаді. Був він теж першим організатором наших поселенців у кожному відношенні. Його перу українці Канади завдячують також джерельні інформації про перші кристалізаційні кроки нашого церковного та культурно-освітнього життя, а його спомини є багатим джерелом інформацій про надзвичайно важкі початки українського піонера в Канаді.

### **ЧОМУ НЕ ВІННІПЕГ, А ТЕРЕБОВЛЯ СТАЛА МІСЦЕМ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ БОГОСЛУЖБИ В КАНАДІ**

Заходить питання, чому не Вінніпег, а Теревовля стала місцем першої української Служби Божої в Канаді. Це питання насувається тим більш настирливо, що у Вінніпегу жили українські поселенці на багато вчасніше, як у Теревовлі та інших місцевостях, що їх вичислює о. Дмитрів у своїх подорожніх споминах. До речі, у Вінніпегу була досить поважна група українських поселенців, що гуртувалася довкола Церкви Immaculate Conception Church на Австін. Там зустрічаємо хрещення і шлюби українців перед 1890 роком. В самому "Імігранті", як пише о. Дмитрів, застав він "кільканадцять родин, головню з Борщівського повіту" (стор. 4. "К. Р."). У Вінніпегу, за даними о. Дмитрова, було "наших людей... до дві сотки" (очевидно, родин — М. М.). Ця цифра майже дорівнювала всім колоніям довкруги Вінніпегу. Отець Дмитрів ділить тогочасних українських імігрантів у Вінніпегу на три часті:

"Перші то ті, що хвилево пересиджують в іміграційнім домі, мають якісь центи та спекулюють по-галицьки за чимсь ліпшим... Другі то безсребренники, котрі сидять у Вінніпегу і заробляють, щоб поселитися з центами на фарми. Треті то пролетарі..." (стор. 6. "К. Русь"). Останні жили з дрібних заробітків. Багато з них йшли на жнива до Міннесоти й Норд Дакоти, тобто до ЗДА.

На стор. 54-ій своєї книжки згадує о. Дмитрів ще про інші українські осередки, що були близько Вінніпегу. Сюди він зачисляє Broken Head, Tundall і Stomwell. На цих колоніях він не мав відправ, але водночас пояснює, що сталося це за браком часу. З тієї самої причини не було відправи у згаданому вже Гонорі й Босежурі. Не мав великодньої відправи й Вінніпег, але тут були вже зовсім інші причини. Про них говорить у своїй брошурі о. Дмитрів і вони тісно в'яжуться з політичними й обрядовими питаннями.

На стор. 8-ій цитованої нами часто праці о. Н. Дмитрів

пише: “В Вінніпегу подибав я також той проклятий поділ наших українців на обряди. Українці латинського обряду, окружені кількома пискатими поляками, відокремлюються від своїх братів, кумів, сусідів. Польський священник що-року приїжджає і сповідає і причащає гуртом всіх, хто попаде до французького костела” (*Immaculate Conception Church* — підкреслення наше). У зв’язку з відтягненням деяких людей від сповіди, що їм польські священники мали були заборонити сповідатися в українських священників, о. Дмитрів запитує: “а чому ж польський священник минушого року сповідав і причащав наших людей у Вінніпегу й говорив їм, що то все одно”. (Стор. 21, “К. Русь”). В дальшому о. Дмитрів скаржиться, що обряд польський не розуміє потреб українців та що деякі польські священники намагаються при допомозі латинського обряду польонізувати українців. Свої роздумування о. Дмитрів кінчає словами: “За кілька літ і сліду не лишиться із впливу польсько-латинського” (стор. 21).

На підставі цього можна зробити заключення, що перешкодою у відправленні Служби Божої у Вінніпегу було таки латинське духовенство, зокрема місцевий священник Вацлав Куляви, який був тоді приписаний до церкви “Іммакулейт Консепшен Чорч” і який мав давати духову опіку імiгрантам зі сходу Європи, полякам, українцям та іншим. Щоб не вводити в конфлікт з церковною юрисдикцією, о. Дмитрів був змушений зрезигнувати з Богослуження для українців у Вінніпегу і виїхати в неутральний терен, де ще Кулявих небуло.\*)

З поважними труднощами збоку латинського духовенства, а точніше польського, стрічалися священники греко-католицького обряду ще й пізніше. Сюди можна врахувати й труднощі, створювані о. Дамаскинові Поливці (першому Василянинові в Канаді), збоку пароха Holy Ghost у справі створення окремої парафії для українців у Вінніпегу в 1899 році: “Коли о. Вацлав Куляви з Костела св. Духа (Holy Ghost) довідався, що українці закупили церковну площу і будуть братися до будови своєї церкви, наробив він у своєму костелі багато крику. Поляки хотіли, щоб українці належали до костела св. Духа”, — пише на підставі свідчень піонерів о. д-р В. Кушнір

---

\*) Було на Заході Канади трьох священників Кулявих, що родом походили зі Шлеська, з Польщі. Це Павло, Вацлав і Альберт. Всі три з чину Облятів. У Вінніпегу були Вацлав і Альберт.

в "Ювілейному Альманаху Церкви св. Володимира й Ольги у Вінніпегу 1901-1936" (стор. 21).

Тому то о. Н. Дмитрів вже в 1897 році радить, що "зі зглядів віроісповідних, національних і організаційних наш священник ще цього року мусить бути у Вінніпегу. Хто його удержувати буде на разі, це вже річ в першій лінії нашої церковної ієрархії, а відтак і всіх українців. Занедбаємо ми справу в самих початках, не зможемо направити і за 10 літ" (стор. 8 "К. Русь"). Для повноти картини церковних відносин у тому часі треба було б знати, що і латинська ієрархія не мала зрозуміння для потреб греко-каголицького обряду. Щойно при кінці 1898 р. відношення це змінилось на краще. Маємо тут на думці працю двох римо-католицьких Єпископів, а саме Альберта Паскаля з Принц Алберт у Саскатуні й Еміля Легаля зі Ст. Алберт, Алберта, які перші стали вести акцію, щоб до Канади для потреб українців спроваджувати українських священників.

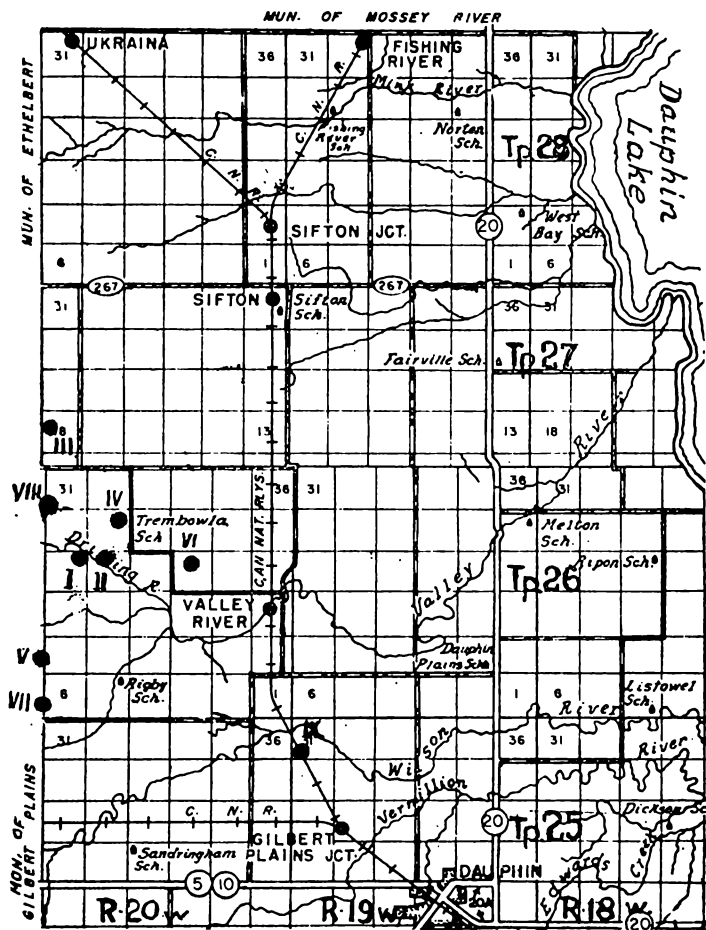
В обличчі такого невідрадного стану о. Нестор Дмитрів, перший український священник в Канаді, відправив першу українську Службу Божу в Канаді не у Вінніпегу, що був юрисдикційно впорядкованим тереном, а мусів їхати до української оселі поза Вінніпег, — до Теревовлі і опісля до Стюартбурн, що ще не підлягали ніякій церковній юрисдикції. Це тільки свідчить, які великі труднощі приходилось зустрічати українським піонерам-священникам, щоб голосити слово Божої Правди.

\*  
\*            \*  
\*

Для кращої орієнтації читачів і відвідувачів історичних місць канадійської Теревовлі містимо на черговій сторінці мапу північної частини муніципалу Давфин.

Простір історичної Теревовлі простягається частинно в теперішньому просторі Ешвил, що належить до муніципалу Гілберт Плейнс, але в більшості належить до Веллі Ривер, що простягається довкруги місточка тої самої назви, а положене на терені муніципалу Давфин.

Римські числа на мапі, що вказують на історичні пам'ятки минулого, пояснюємо в українській й англійській мовах. "Тр —" означає тавншип (округа), а "R-" — рейндж (ряд).



### MUNICIPALITY OF DAUPHIN

Північна частина Муніципалу Давфін, — Тавншип 25-28, Рейндж 18-20, в якій знаходяться історичні пам'ятки українського минулого в Канаді. Вони знаковані римськими числами:

Northern part of the Rural Municipality of Dauphin, Township 25-28,

Range 18-20, where historical sites of Ukrainian settlement in Canada are located.

- I — Фарма В. Ксьонжика (тепер родини Станьків), де була відправлена перша українська Служба Божа в Канаді в дні 12 квітня 1897 р.  
Farm of W. Ksionzyk (now Stanko Family), where the first Ukrainian Catholic Holy Mass in Canada was celebrated by Rev. Nestor Dmytriw on April 12, 1897.
- II — Фарма Івана Герилюка (тепер Степана Стечишина), на якій заложено в тому самому дні перший український Хрест Свободи в Канаді.  
Farm of I. Geryluk (present owner S. Stechyshyn), on which at that time the first Ukrainian Cross of Freedom in Canada was erected.
- III — Перша українська церква - каплиця в Канаді ім. св. Тройці, посвячена о. Н. Дмитровим в дні 12 вересня 1897 р.  
The first Ukrainian Chapel in Canada was erected and blessed by Rev. N. Dmytriw on Sept. 12. 1897.
- IV — Школа Теребовля (Трембовля) ч. 1040 започаткувала навчання 1897, перемінена на публічну школу 21. XII. 1899.  
A Private Terebowla School was organized in 1897 which became public on December 21, 1899 and called "Trembowla School N. 1040".
- V — Українська Католицька Церква Успення Матері Божої в Ешвил, положена вже в муніципалі Гілберт Плейнс, збудована 1906 р.  
Blessed Virgin Mary Ukrainian Catholic Church in Ashville built in 1906, located in the Rural Municipality of Gilbert Plains.
- VI — Українська Католицька Церква св. Апостолів Петра і Павла у Веллі Ривер (фарми), звана теж "коло Шевчуків".  
Sts. Peter & Paul Ukrainian Catholic Church at Valley River.
- VII — Українська Греко-Православна Церква Вознесення у Ешвил, муніципал Гілберт Плейнс.  
Assumption Ukrainian Greek-Orthodox Church at Ashville, located in R. M. of Gilbert Plains.
- VIII — Школа Галич ч. 1258, територія муніципалу Гілберт Плейнс.  
Halich School S. D. 1258 in R. M. of Gilbert Plains.
- IX — Фарма М. Рольського, де хвилево задержалася друга група поселенців Теребовлі, що прибули сюди в грудні 1896 р.  
The present farm of M. Rolski, where the second group of Terebowla settlers bivouaced in December 1896.

## З М І С Т

Introduction .....	5
Теребовля в Манітобі .....	7
Родина Ксьонжиків .....	8
Олекса Ксьонжик розв'язує загадку .....	9
“Канадійська Русь” доповняє розгадане .....	12
Слідами Василя Ксьонжика та отця Нестора Дмитрова .....	13
На фермі Станьків .....	15
З переказаного і пережитого .....	16
Опустошила ферма Василя Ксьонжика .....	18
Отець Н. Дмитрів, перший священик в оселі Теребовля .....	20
Школа Теребовля Ч. 1040 .....	23
Чому саме призабута канадійська Теребовля .....	25
Хто був отець Н. Дмитрів, чому він прибув до Канади й в якому часі? .....	28
Календарець перших Богослужень отця Дмитрова в Канаді .....	31
Отець Н. Дмитрів — перший організатор церковного життя в Канаді .....	33
Чому не Вінніпег, а Теребовля стала місцем першої української Бо- гослужби в Канаді .....	35
Мапа історичних місць в Теребовлі .....	38
З м і с т .....	40



